

BORNHOLMS HØJSKOLE 100 ÅR

Præsentation af fødselsdagsbarnet

Af Karsten Thorborg

Den, der kører fra Aakirkeby ad Almindingsvej mod Koldekildehus ved det gamle Christianshøj trinbræt, vil på sin venstre hånd passere Bornholms Folkehøjskole. Skolen ligger skråt overfor Vallensgård, ind mod Ekkodalen og udgør et ganske stort bygningskompleks med den røde hovedbygning, de hvide og røde udlænger samt de ti små bungalower og solvarmeanlægget. Jeg har tit hørt bornholmere sige, at de ofte er kørt forbi, men at de aldrig har været indenfor: "Der sker vist meget hos Jer, men er det ikke mest et sted for dem ovrefra?" lyder spørgsmålet undskyldende. Vi kan kun svare: "Det er Jeres skole."

Det er der nu heldigvis mange, der har fundet ud af. Skolen har dybe rødder i det bornholmske folkeliv, og den indtager sin selvfølgelige plads i det. Og den er desuden en ganske betydelig virksomhed efter bornholmske for hold med dens henved 30 personer på lønningslisten og med en balance på ca. 7 mill. kr.

Bornholmerne var tidligt med, da højskolebevægelsen tog sin første prøvende begyndelse. Allerede 12 år efter grundlæggelsen af Rødding Højskole i Sønderjylland 1844 holdt de to unge løjtnanter fra treårskrigen, Philip Rasch Dam og Lucianus Kofod, skole i bagermester Dams storstue i gården på torvet i Aakirkeby. Der hvor nu Unibank ligger. Det blev blot til et par vinterskoler, men ideen var slået an, og forsøget blev gentaget. Først på Pæregård ved Østerlars, siden på Bornholms Højskole i Østermarie, som var blevet opført 1870. Bygningen står der endnu. Det er den nuværende brugs, Danmarks kønneste. - Det var her Martin Andersen Nexø fik chancen til at bryde ud af sine kår som tuberkuløs skomagersvend. I 1893 flyttede skolen ind til Ekkodalen, hvor den nu ligger. Her havde Tranberg holdt sine store vækkelsesmøder, og Aakirkeby var blevet et center for grundtvigianerne. Hovedbygningen er tegnet af rønnearkitekten Mathias Bidstrup, der selv var grundtvigianer, og som gav den et nordisk præg. Det er ham, der også har bygget bl.a. posthuset, teknisk skole og jernbanestationen i Rønne. Men siden har hver generation af højskolefolk føjet nye bygninger til. Når jeg ser tilbage, er det ikke mindst Andreas Hansens - trods personlige sorger - lykkelige 17 forstanderår først i århundredet og Aksel Lauridsens mere slidsomme 21 genrejsnings- og fornyelsesår i perioden efter besættelsen, der falder i øjnene. Mens det var i Kjeld Hansens tid, at skolen så nogenlunde fandt sin nuværende form. Og det var også i hans tid, at husene og den ny spisesal blev opført.

Vi har i år kunnet fejre 100 året for grundlæggelsen af højskolen på dens nuværende sted. I den anledning har Svend Aage Møller skrevet skolens historie. Med sine 26 år som højskolelærer her på pladsen er han frem for nogen dens hukommelse og historiske medvider. Det er en fortælling om skolelivets vekslende rytme med årets og bondelandets rytme. For sådan har vilkårene alle dage været på højskolen, og sådan er det stadig, selv om digitaltid og ugennumre også har sneget sig ind i vores kalendere.

Vi har lang vinterskole med unge - og efterhånden også ældre - elever fra oktober til april, og vi har korte sommerkurser fra maj til oktober. Hver skoleform har sine rytmer og sine rammer. Der er vinterskolens rolige arbejdsrytme med ca. 35 elever, fordelt i emnegrupper om formiddagen og i værkstederne om eftermiddagen. Når den slutter, siger vi farvel og på gensyn til skolens tre værkstedslærere, keramikeren Peter Stougaard, tekstilkunstneren Margit Rosenmeier og billedkunstlæreren, som i år er Rigmor Lisbeth Justesen fra Samsø. Og der er sommerkursernes festlige samvær for den ældre årgang med skole om formiddagen, ture rundt på øen om eftermiddagen i to fulde busser og fælles samvær om aftenen. Ved sommerskolens start møder

vores energiske køkkendamer samt skolens faste sommerlærer, Frits Reinhold Jensen. Vi kan desuden glæde os over et godt samarbejde med Bornholms Folkedansere og med "Niller" og andre gæstelærere. Skolen har nærved 1000 kursister på sådan en sommer.

Modsat tidligere kommer de fleste elever og kursister nu om dage ovrefra, men højskolen er stadig en egnsskole også. Vi har vinteren igennem åbent hus den første fredag i hver måned med folkedans og sang, hvor Erling Jensen, Buddegaard, leder dansen. Spillemandsorkestret er også åbent for alle, der kan og vil deltage. Der er også mulighed for optræden, og i pausen drikker vi kaffe og synger fra højskolesangbogen. Der bliver tæt i Bidstrups fine jugendstil-gymnastik sal, når vintereleverne og de mange gæster danner kæder i bølgende dans. Desuden har vi jævnligt offentlige foredrag på skolen, og der er adskillige foreninger og oplysningsforbund, som har fundet vej ind til os i Almindingen med møder eller højskoledage.

Og så har vi højskolens traditionelle mærkedage: Adventsmødet, vinter elevmødet og det to dages efterårsmøde i september. De er højskoleårets festdage udadtil, ligesom fastelavnsfesten og skolerejserne til Nordbornholm, Christiansø og Polen er det indadtil i forhold til vintereleverne. Med adventsmødet begynder julemåneden. Vi hører et foredrag, og bagefter drikker vi kaffe og er sammen i spisesalen med sang og spil. Erik Krogh-Hansen og Karen Hansen har gjort klart-skib ude og inde, eleverne har pyntet skolen, og i køkkenet har Mona Nielsen og hendes damer bagt. Ved vinterelevmødet viser eleverne nogle af årets resultater. Koret synger, dramaholdet spiller årets skolekomedie, som Lillian Hjorth-Westh har instrueret, og de tre værksteder udstiller et udvalg af deres værker. Jeg synes, det er et flot tilbud til vores elever, at de kan gå sammen med en kunstner en hel vinter igennem hver eftermiddag i tre timer og lure ham eller hende kunsten af. Og så er de ikke mere end omkring 10 - 15 på hvert hold.

Efterårsmødet ligger i sommerskoleperioden, så her har vi forlods 85 deltagere. Det er skolens største arrangement med henved 200 deltagere til foredrag, samsamvær og koncert i den weekend, mødet varer. Der er jubilarsammenkomst og foredragsholdere ovrefra såvel som fra Bornholm. Gymnastiksalen er pyntet, og bænkerne fra Bornholms Valgmenighed er sat op foran skolens gamle talerstol med de snoede kantsøjler. Den stammer helt tilbage fra skolens første forstander, N. P. Jensens tid. Hvem der kunne høre den fortælle!

Mens jeg skriver dette, mørkner det udenfor, og lysene i indkørslen tændes. Der er også lys i værkstederne, som jeg kan se fra vinduerne i kontoret, hvor ellers Lis Engell og Marie Inoue regerer i dagtimerne. Der er travlhed ved drejeskiverne og de store skaftevæve derovre sådan en eftermiddag. I den gamle spisesal er grafikpressen ved at blive taget i øjesyn. Hvor er det dog en mageløs tradition, vi har her i Danmark med en sådan skoleform for menneskelig udvikling og fællesskabsoplevelse.

Vi har i de senere år haft elever fra Østeuropa og de baltiske lande. Det er et spændende møde for både dem og os. De ser frem til, at de også engang med tiden kan få sådanne menneskelige vækststeder i deres lande. Men de mener, at det har lange udsigter, for vi må jo være en meget rig skole. Og så er sagen den, at de danske højskoler opstod netop på et udviklingstrin, som på mange måder minder om det, østeuropæerne i dag står på. Grundtvigs store idé stod til rådighed i det ingenmandsland mellem det gamle reguleringsfund, som var under afvikling, og den ny markedsøkonomi, som var ved at sætte sig igennem. Det er nu, der skal smedes i Østeuropa, hvis de vil tage ved lære af de danske bønders økonomiske og kulturelle selvstændiggørelse i forrige århundrede med andelsbevægelse og højskolebevægelse. I det rige danske velfærdssamfund må højskolerne værne deres egenart mod pres fra industrisamfundets rationaliseringskrav og økonomitænkning - også i vores egen bevidsthed indenfor højskolen. Det ville ikke have været muligt at skabe vores nuværende rige højskoletradition fra ny af i et moderne, industrialiseret

samfund. Men det er ikke det samme som at sige, at der ikke er behov for højskolerne i dette samfund. Vi føler tværtimod, at det er en skoleform, som repræsenterer en livsvigtig tradition med rødder i det gamle landbofællesskab, netop i kraft af dens noget utidssvarende værdiorientering, modsat nutidens tendens i retning af et "enhver-for-sig-selv-samfund".

Den 3. november fejrede vi så skolens 100-års fødselsdag med dens beliggenhed her i Ekkodalen. Det skete på god højskolevis med flaghejsning om morgenen og åbent møde om eftermiddagen med sang fra højskolesangbogen, stærke og oplivende foredrag og fælles kaffebord. Tilslutningen var aldeles overvældende, og skolen modtog mange fine gaver. Vores gæster rejste hjem med en følelse af, at det bornholmske højskolemiljø er stærkt og godt. Om aftenen var der fest for skolens elever, jubilæumskursister, medarbejdere, bestyrelse, elevforening og særligt indbudte gæster. Aftenen blev indledt med, at kammerkoret med Steffen Hyldig som dirigent uropførte et korværk til tekster af Niels Mogensen, som skolens musiklærer, Claus Hjort Lauritsen, havde komponeret til lejligheden. Det gav en fornem oplevelse af stil og kvalitet. Under middagen benyttede mange sig af muligheden for at lykønske fødselsdagsbarnet. Derefter spillede Baltic Jazzband op til dans. - Det var en stor dag for Bornholms Højskole.